

לעילוי נשמת

אאמו"ר הר' ראובן בן שמואל זצ"ל

ולעילוי נשמת

מו"ח הר' יצחק ברוך בן אברהם הכהן זצ"ל

ת.נ.צ.ב.ה

עולת ראובן

עלון שבועי בפניני, לקחי וענייני פרשת השבוע

בס"ד. עלון מס' 56.

כ"ה תמוז תשפ"ג.

הדה"נ בי-ם: 7:11

צאת השבת בי-ם: 8:27

ר"ת לח': 9:11

פרשת מטות מסעי

פרשת מטות

במדבר ל' ב' וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל וגו': ויש להבין, מדוע נזכר כאן בפסוק ראשי המטות ולא נכתב וידבר משה אל הנשיאים וכמו בכל מקום שהוזכרו הנשיאים בתורה? וצ"ל, דהנה הרמב"ן כתב וידבר משה אל ראשי המטות. כי אין צורך ללמד לכל בני ישראל, שהאב והבעל יכולין להפר נדרי עיני נפש, ואולי צריך להעלים אלה החוקים מהם, שלא ינהגו קלות ראש בנדורים, אבל לחכמי ישראל ראשי שבטיהם לימד המשפט. ועפ"ז, מבואר שיש כאן דגש דווקא בראשי המטות, שהם צריכים ללמד את בני, והרי גם ידוע שאחד שלא מקיים את נדרו או את השבועה שנשבע, בי"ד מלקין אותו, וכמו באחד שנשבע שלא אישן ג' ימים שמלקין אותו ומותר לו לישון מייד, ולכן יש פה דגש בראשי המטות, שהם ע"י המטה צריכים להעניש את מי שעובר על הנדר או על השבועה.

שם ל' פסוקים ח' וט' ושמע אישה ביום שמעו והחריש לה וקמו נדריה ואסרה אשר אסרה על נפשה יקמו: וברש"י ושמע אישה וגו', הרי לך שאם קיים הבעל שהוא קיים. ובפסוק וזאת אישה יניא אותה והפר את נדרה אשר עליה ואת מבטא שפתייה אשר אסרה על נפשה וה' יסלח לה: וברש"י והפר את נדרה אשר עליה, יכול אפילו לא הפר האב, תלמוד לומר בנעוריה בית אביה (פסוק י"ז) כל שבנעוריה ברשות אביה היא. וממילא אין מופר עד שיפרו האב והבעל ביחד. ויש לעיין מדוע אם הקים הבעל לבד הנדר קיים, הרי למדנו שכל שבנעוריה ברשות אביה היא, וממילא צריך ששניהם יפרו ומאי שנא להקמה מדוע בהקמה לא צריך ששניהם יקימו? וצריך לומר, שהקמה לבד אין צורך בשניהם, משום שבין כה וכה הנדר קיים, שאם לא אומרים כלום אז הנדר קיים, אבל בשביל להפר דהיינו לסלק את הנדר שלא יהיה יותר, ע"ז נלמד שצריך את שניהם גם הבעל וגם האב.

תנאי בני גד ובני ראובן - שם פרק לב פסוק א' - ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד וגו': פסוק ב' - ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה וגו': ובפסוק ה' - ויאמרו אם מצאנו חן בעיניך יתן את הארץ הזאת לעבדי לאחזה אל תעבירו את הירדן: ובפסוק ו' - ויאמר משה לבני גד ולבני ראובן האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבחו פה:..... ומשה רבינו נותן תוכחה שולמה של עשרה פסוקים ובסוף אומר להם בפסוק י"ד - והנה קמתם תחת אבתיכם תרבות אנשים חטאים לספות עוד על חרון אפי ה' אל ישראל: טו - כי תשובו מאחרי ויסיף עוד להניחו במדבר ושחתם לכל העם הזה: ובסוף אחרי כל התוכחות הארוכות של משה רבינו אומרים בני גד וראובן בפסוק טז ובהמשך ויגשו אליו ויאמרו גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו: ואנחנו נחלץ חשים לפני בני ישראל עד אשר אם הביאנו אל מקומם וגו': לא נשוב אל בתינו עד התנחל בני ישראל איש נחלתו: וכל העובר משותמם טובא מדוע בני גד ובני ראובן לא אמרו זאת בתחילה שכל מה שהם רוצים את עבר הירדן זה רק אחרי שהם יעברו וילחמו עם בני ישראל ואחר כך יחזרו לעבר הירדן ויקבלו את נחלתם ובכך היה נחסך כל התוכחה של משה רבינו? ובכלי יקר מביא את מדרש תנחומא מטות ז ורז"ל דרשו עליהם פסוק נחלה מבוהלת בראשונה ואחרייתה לא תבורך (משלי כ כא) לפי שלקחו נחלתם בראשונה על אחרייתם לא תבורך כי הלכו בראש כל הגולים שנאמר ויגלם לראובני ולגדי" דה"י א ה כו). ועוד כתב על הפסוק ויבאו בני גד וראובן. שהיה לו להקדים בני ראובן הבכור ותדע שהמפרשים אמרו שמקנה בני גד היה מרובה על של ראובן ולכן הם אמרו קודם שהיה עצום מאד מקניהם והיה צערם רב. ומוסיף הכלי יקר ואני אומר שלא מפני צערן קפצו בראש כי אם מתוך רום לבבם קפצו לדבר בראש לפני בני ראובן הבכור כי כן טבע העושר שנותן רום לב לבעליו ועשיר הדיז קופץ בראש ויענה עזות לא ישוב מפני כל איש, אינו חולק כבוד לכבוד ולא לשום בעלי המעלה האמיתית בחשבם כי ע"י העושר הוא מתרומם. ומביא בהמשך את הפסוק בתהלים כי לא ממוצא וממערב ולא ממדבר הרים לא ממה שהאדם יוצא ממזרח למערב ועמל בסחורה נעשה עשיר וכו'. ויעו"ש בהמשך דבריו הנפלאים. ולעניינינו נמצינו למדים ב' דברים א'. שהיה כאן העניין של נחלה מבוהלת היינו שביקשו בבהילות ובמהירות את הנחלה מעבר לירדן. ב'. שבני גד קפצו ודיברו לפני בני ראובן הבכור וקפצו בראש ועל כן מתיישב טובא מה שהוקשה בתחילה שהיו אומרים את התנאי שהם יעברו עם בני ישראל ואח"כ יקבלו נחלה דהרי מרוב שהיו בבהילות לקבל נחלה וקפצו בראש לא חשבו אלא לקבל עכשיו נחלה ולא חשבו כלל על המלחמה אבל לאחר תוכחת משה רבינו ע"ה שעוררם שהם צריכים קודם לעזור לאחיהם במלחמה בארץ ישראל אז נתיישב ליבם ואמרו את התנאי שהתנו. והדברים נפלאים ומתוקים מדבש.

הובא הפסוק - ויאמרו גדרת צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו: וברש"י - חסים היו על ממתם יותר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם לטפם. אמר להם משה: לא כן, עשו הניקר עיקר והטפל טפל, "בנו לכם (תחילה) ערים לטפכם" ואחר כך "גדרות לצאנכם". והנה אמרו חז"ל: אסור לאדם שיאכל קודם שיתן מאכל לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת" (ברכות מ). א"כ לכאורה יקשה שהרי בדין הקדימו את הדאגה למקניהם לפני טפם אז מהי לכאורה טענת משה רבינו? ויש לעיין. [ועיין בחת"ס]

פרשת מסעי

במדבר לג א "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים לצבאתם ביד משה ואהרן: התורה מאריכה במסעי בני ישראל ואפילו יותר ממסעם שזה מ"ב מסעות והתורה כתבה על כך מ"ט פסוקים וכמספר ימי ספירת העומר, ויש להבין מדוע התורה כל כך האריכה במסעם שיש כל כך הרבה פסוקים שהתורה כתובה, שבני ישראל נסעו ממצרים עד ערבות מואב שעל ירדן ויהיה כתוב שהם נסעו ארבעים ושתים מסעות ומפני מה התורה האריכה במסעם? אלא שהתורה האריכה במסעם משום שבח גדול לעם ישראל שהם הלכו ארבעים שנה לכל מקום ומקום וכמו שנאמר בנביא "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" והם הלכו גם בציימאון ובחוסר מה לאכול וללבוש ובני ישראל לא שאלו מתי כבר מגיעים או לאן הולכים והלכו בתמימות עם הקב"ה לכן התורה נתנה חשיבות ופסוק מיוחד לכל מקום ומקום שעם ישראל הקדושים הלכו שיש בזה חשיבות ושימת הדעת על כל צעד ושעל שעם ישראל הקדושים הלכו במדבר, - שיה' ייתן שנצמד בדרכי אבותינו ותלך בכל מקום שיה' מכוון אותנו מתוך ביטחון בה' ותשים ליבנו על כל צעד ושעל בדרכינו בחיים.

שם לה א ב בפסוק, "וידבר ה' אל משה בערבת מואב על ירדן ירחו": "צו את בני ישראל ותנו ללויים מנחלת אחזתם ערים לשבת ומגרש לערים סביבתייהם תתנו ללויים": מבואר שלבני הלויים נתנו את שש ערי מקלט שהיו הרוצחים בשגגה הולכים לשם, ויש לעיין מדוע ניתנו להם את הערים אלו הרי הם מלאים ברוצחים ומדוע שיגורו ליד רוצחים ועוד דהרי חלילה יכולים ללמוד ממעשיהם הרעים ומדוע ניתנו להם ערים אלו ולא מקומות אחרים? ומואב בספר החינוך שורש מצווה זו כי שבט לוי מובחר ותכן לעבודת בית ה' ומפני גודל מעלתם וכישר פעלם וחיין ערכם נבחרה ארצם לקלוט הורג נפש בשגגה יותר מארצות שאר השבטים אולי תכפר אדמתם המקודשת בקדושתם. ועוד מואב שערי הלויים היו ערים של בתי מדרשות חיים וכל יושביהם של שבט לוי יושבי אהלים באהלה של תורה, וה' הוא נחלתם. ועפי"ז נמצאו למדים, ששבט לוי המובחר קיבלו דווקא ערים אלו ע"י שהם מרבים בלימוד התורה והם משיפיעים על הסובב וגם מי שרוצח הם יכולים להשפיע עליו ע"י אור התורה הקדושה והם לא מושפעים כלל מהסובב משום שהם שוקיעים בתורה לכן קיבלו בני לוי את שש ערים אלו, וכן אנו יודעים שהאתרוג לוקחים אותו בשמאל ולא בימין ומדוע הרי מן הדין היה צריך לקחת אותו בימין כי הוא הכי חשוב מכל שאר המינים? וזהו אותו לימוד שלומדים פה שהרי האתרוג נמשל לתלמיד חכם מושלם שיש לו גם טעם וגם ריח אז לכן אין בעיה לשים אותו בצד שמאל שהרי הוא אינו מושפע מצד שמאל הוא כולו קדושה ע"י התורה ואינו מושפע מהסובב ורק משיפיע ע"י התורה לכולם, והלויים הם כמו האתרוגים של כלל ישראל.

שם ל"ה פסוק ט"ז "ואם בכלי ברזל הכהו יומת רצח הוא מות יומת הרצח": וברש"י ואם בכלי ברזל הכהו, אין זה מדבר בהורג בשוגג הסמוך לו אלא בהורג במזיד, וכו' ואם תאמר בהורג בשוגג הכתוב מדבר הרי הוא אומר למטה (פסוק כ"ג) או בכל אבן אשר ימות בה בלא ראות וגו', למד על האמורים למעלה שבהורג במזיד הכתוב מדבר. ולכאורה אינו מובן, מדוע הוקשה לרש"י אולי מדובר בהורג בשוגג הרי ודאי שאם כתוב בתורה רוצח הוא מות יומת הרצח ולפני כן נאמר שיתנו ערי מקלט להורג בשגגה אז ודאי שמדובר כאן בהורג במזיד? ויש לעיין.

שם ל"ה פסוק כ"ה "והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו את העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדול אשר משח אתו בשמן הקדש": ובבעל הטורים כתב, ג' פעמים כהן גדול בפרשה לומר אחד כהן גדול שנמשח ואחד מרובה בגדים ואחד כהן גדול שעבר כולם משיבים את הרוצח במיתתו. וצריך לומר, שכתב כן מפני שהוקשה מדוע נאמר אח"כ בפסוק כ"ח "כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול ואחר מות הכהן הגדול ישוב הרצח אל ארץ אחזתו": הרי כתבנו את זה בפסוק כ"ה שישאר שם הרוצח עד מות הכהן הגדול? ועל זה השיב בעל הטורים מפני שלומדים מכך ששלשה כהנים משיבים את הרוצח וכו'.

סיפור לשבת

"איש כי ידר נדר לה" (ל-ג)

מעשה שהיה עם אביו של המהרי"ל דיסקין רבי בנימין אב"ד לומז'א - בהיות רבי בנימין רב בלומז'א, הגיע לשם תלמיד חכם גדול ונדר לשבת בבית המדרש זמן מרובה ולעסוק בתורה ועבודה, מבלי לצאת החוצה. אנשי המקום הרע להם הדבר וגרם להם צער רב, על שלא יצאההאיש מבית המדרש אף בשבתות, כיון שלא היה עירוב בעיר ונבצר מהם להביא לו מאכל ומשקה ושאר צרכיו. לא ידעו בני העיר לשית עיצות בנפשם כדת מה לעשות. לעיר לומז'א הגיע רבי עקיבא אייגר זיע"א להשתתף בשמחת הנישואין של אחד מבניו, ורבי בנימין ניצל את ההזדמנות לשטוח בפניו את הדאגה המעיקה על בני העיר זה זמן רב, על אודות אותו תלמיד חכם הממאן לצאת מחוץ לכותלי בית המדרש. כשמוע רעק"א שהלה הוא תלמיד חכם, החליט לבקרו בבית המדרש יחד עם רב העיר, ומי רואה אותם יוצאים ולא יצא. נכנסו הגאונים לבית המדרש ורעק"א החל מדבר עם אותו תלמיד חכם: "שמעתי שהינו ת"ח ומאחר שאין הוא יכול לצאת מפה, לכן באתי לבקרו כאן". לא יכול היה הת"ח לעצור מלהביע רגשותיו בפני הגרעק"א ושאל: "מדוע הוצרך רבינו להטריח את עצמו עם כל מלוזו לבקר אדם פשוט כמוני, צער לי, צער לי!". שאלו רעק"א: "אילו ידע זאת מקודם שנבוא אליו, היה נודר נדרו?". "הס מלהזכיר", השיב אותו ת"ח, הייתי אני רץ כצבי לקבל פני קודשו". "אם כן - מותר לך, מותר לך, מותר לך", קרא רעק"א בקול בפותחו לו פתח חרטה, וכל העם עונים אחריו: "מותר לך!".

לרגל יום הילולת בעל הרמ"ק הק' זיע"א - יום פטירתו כ"ג בתמוז ש"ל

הגאון הקדוש רבי משה קורדובירו - הרמ"ק היה מגדולי המקובלים בצפת, הוא ייסד בית מדרש לחכמת התסתר בצפת תלמידים רבים, ביניהם האר"י הקדוש, רבי חיים ויטאל, רבי אברהם גלאנטי (בעל קול בוכים), ורבי אליהו די וידאש (בעל ראשית חכמה). נולד בשנת ה'רפ"ב, מקום לידתו אינו ידוע, אך שם משפחתו מרמז על מוצאו מהעיר קורדובה שבספרד. הוא הגיע לצפת ולמד ופסקים אצל מרן רבי יוסף קארו - 'הבית יוסף', למרות העניית והדחקות ששררה באותה תקופה בארץ ישראל ובצפת בפרט, לא נמנע מלשבת ימים כלילות על ספרי התורה הקדושה ולעלות מעלה מעלה במדריגות הקדושה והטהרה. בהיותו בן שמונה-עשרה שנה בלבד הוסמך לדיינות על ידי רבי יעקב בירב. התחתן עם אחותו של רבי שלמה אלקבץ - מחבר הפיז' לכה דודי ובגיל עשרים החל בלימוד תורת התסתר אצל גיסו זה. לאחר מספר שנים החל לשמש כראש ישיבה בצפת. בין תלמידיו שם נמנו רבי חיים ויטאל, רבי אליהו די וידאש ורבי יצחק לוריא אשכנזי - האר"י הקדוש. בגיל עשרים ושש סיים לכתוב את ספרו הראשון 'פרדס רמונים' - המבאר את שיטתו בקבלה. הוא זכה לגילוי אליהו הנביא והיה בקי בסודות הגלגולים ובשמות המלאכים, כפי שהעיד עליו מרן החיד"א. כל המקובלים בדורו החשיבו את דבריו בענייני קבלה כמסמכים ביותר, וכינוהו 'אישל הגדול', וכן עמד בראש חבורת המקובלים בצפת. הרמ"ק חיבר עשרות ספרים, ביניהם: 'אילמה רבתי' - ביאורים בקבלה, 'שיעור קומה' - ביאור מקדים לחלקים של האידרות בזוהר, 'אור נערב' - קונטרס העוסק במעלת לימוד הקבלה, ספר הגירושין - חידושים שנתגלו לו כשהיה מתבודד מחוץ לביתו, 'תפילה למשה' - פירוש על התפילה, 'תומר דבורה' - ספר מוסר על-פי פנימיות התורה, ועוד. בבוא האר"י לצפת נתחבר עם רבי משה קורדובירו, ושיניהם העמיקו בחכמת התסתר והשפיעו זה לזה שפע רב מאוד. מהיום ההוא הייתה ברית אהבה כרותה בין שניהם. לפני פטירתו שאלו אותו תלמידיו מי ימשיך את דרכו ויעמוד בראש חבורת המקובלים, ענה להם: מי שיראה אחר פטירתי עמוד אש הולך לפני מיטתי, הוא זה שישמך בהנהגה, ואכן, בשעת הלוחית לא ידעו תלמידיו היכן לקבורו, אך האר"י הקדוש הצביע להם לעבר מקום מסוים באומרו שעמוד האש הולך לשם, כך נודע לתלמידים כי מנתה יעמוד האר"י בראש החבורה הקדושה. כ"ג תמוז ה'ש"ל התבקשה נשמתו בבית דין על מעלה. מרן רבי יוסף קארו בעל 'בית יוסף', אמר על קברו של תלמידו: "כאן גזז ארון התורה". לאחר פטירתו, גילה רבי חיים ויטאל לתלמידים כי הרוח של זכריה הנביא הייתה מגולגלת בו ורבי מנחם עזריה - הרמ"ע מפאנו שלח אלף זהובים לאלמנתו על מנת שתשאל לו את כתב ידו 'אור יקר' ככדי שיעתיקו ויביאו לדפוס. זכותו הגדולה תגן בעדנו עד ביאת ינון משיח צדקנו, אמן. ת.ג.צ.ב.ה.

שבת שלום ומבורך ואגוטען שבת!